

EEN SCALA AAN KANSEN

In heel Vlaanderen zoeken mensen nu al manieren om met watervraagstukken om te gaan.
> p. 2-3

HOE DIEN JE EEN VOORSTEL IN?

Een voorstel voor Water-Land-Schap indienen kan tot 1 maart 2018.
> p. 4

Vlaamse overheid

SPECIALE EDITIE / OKTOBER 2017

WATER+LAND+SCHAP

#verbetering
#kwaliteit
#waterbeheer
#klimaat

Subsidies voor lokale samenwerking rond watergerelateerde uitdagingen

HET WEER IN VLAANDEREN WORDT GRILLIGER. JUNI 2016 WAS HEEL NAT, JUNI 2017 EXTREEM DROOG. DIE UITERSTEN ZIJN SLECHT NIEUWS, IN HET BIJZONDER VOOR DE LAND- EN TUINBOUWSECTOR. DAAROM LANCEERT VLAAMS MINISTER VAN OMGEVING JOKE SCHAUVLIEGE HET PROGRAMMA WATER-LAND-SCHAP: EEN OPROEP MET SUBSIDIEMOGELIJKHEDEN OM WATERGEBONDEN UITDAGINGEN SAMEN AAN TE PAKKEN.

Het programmteam Water-Land-Schap (zie pagina 4) zoekt landbouwers, bedrijven, dorpsbewoners, water- en landschapsbeheerders die de handen in elkaar willen slaan. Samen kunnen we uitdagingen als droogte, overstromingen, waterkwaliteit en verzilting efficiënter aanpakken. Op heel wat plaatsen wordt nu al aan watervraagstukken gewerkt. Die inspanningen willen we samenbrengen en ondersteunen.

WELKE INITIATIEVEN KOMEN IN AANMERKING?

Voor de oproep Water-Land-Schap zoeken we initiatieven die beek- en riviersystemen sterker maken of onze watervoorraden beschermen, rekening houdend met het landschap en haar gebruikers.

De focus ligt op initiatieven die water, landbouw, natuur, landschap en verstedelijking in één visie samenbrengen. Een voorstel kan maatregelen bevatten die:

- waterschaarste tegengaan en meer water beschikbaar maken voor voedselproductie,
- op een positieve manier met verzilting omgaan,
- wateroverlast tegengaan door het te bergen waar het landschap dat toelaat,
- de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater verbeteren,
- de bodemkwaliteit verbeteren,
- een band creëren tussen landbouwers, natuur- en landschapsbeheerders en inwoners door samen aan een duurzame aanpak van een beek of rivier te werken,
- de ecologische kwaliteit van landbouwlandschappen en watersystemen verbeteren,
- ...

De maatregelen mogen toegepast worden in de open ruimte of in een bebouwde omgeving. Zowel openbare domeinen als particuliere percelen komen in aanmerking. De voorstellen moeten wel innovatief zijn en de omgeving weerbaarder maken tegen de klimaatverandering. Ze moeten dus verder gaan dan ad hoc ingrepen.

HEB JIJ EEN GOED IDEE?

Wie zelf bij een waterprobleem betrokken is, weet er vaak het meest over. Maar een goed idee kun je niet in je eentje uitwerken. Daarom roepen we initiatiefnemers op om samen te werken met andere lokale actoren. Landbouwers, natuurverenigingen, bedrijven, grondeigenaars, dorpsbewoners, lokale besturen, onderzoeksinstituten en water- en landschapsbeheerders kunnen elkaar ondersteunen. Het programmteam Water-Land-Schap levert extra kennis en expertise. Geselecteerde initiatieven komen in aanmerking voor subsidies voor studiewerk en voor uitvoering op het terrein.

Heb je een goed idee, maar weet je niet met wie je kunt samenwerken? Neem dan contact op met de Water-Land-Schap-verantwoordelijke in jouw provincie:

Oost-Vlaanderen:

patrick.verstegen@vlm.be

West-Vlaanderen:

liesbeth.gellinck@vlm.be

Antwerpen, Limburg, Vlaams-Brabant:

peter.schildermans@vlm.be

LOKALE COALITIES: ONMISBAAR IN WATERBEHEER

Lokale samenwerkingsinitiatieven spelen een cruciale rol in elk waterlandschap. De lokale partners kennen de omgeving: ze merken waterproblemen meteen op en kunnen snel actie ondernemen.

De Vlaamse overheid zoekt duurzame maatregelen om de Europese doelen rond waterkwaliteit en -kwantiteit te halen. Ondertussen klinkt op het terrein de vraag naar snelle oplossingen voor wateroverschotten en -tekorten steeds luider. Vooral landbouwers en bedrijven met sterke waterbehoeften hebben dringend manieren nodig

om met droogte om te gaan. We zoeken naar mogelijkheden om verschillende doelstellingen samen aan te pakken. Kunnen de partners in een beekstelsysteem tot een geïntegreerde visie komen? Kunnen ze water, landbouw, natuur, landschap en verstedelijking in één aanpak kaderen? Zulke initiatieven willen we ondersteunen. Op Vlaams niveau proberen we de beschikbare instrumenten, mensen en middelen op elkaar af te stemmen, zodat lokale partners hun maatregelen sneller en eenvoudiger kunnen uitvoeren.

COLOFON

Vlaamse Landmaatschappij, VLM

Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel
info@vlm.be / www.vlm.be

V.U.: Toon Denys, gedelegeerd bestuurder VLM

Copywriting: Pantarein

Vormgeving: The Oval Office

Drukwerk: Alfabet drukkerij

EEN SCALA AAN KANSEN

IN HEEL VLAANDEREN ZOEKEN MENSEN NU AL MANIEREN OM MET WATERVRAAGSTUKKEN OM TE GAAN. HOE COMBINEREN WE KWALITEITSLANDBOUW MET EEN VERANDEREND KLIMAAT, EEN GOEDE WATERKWALITEIT, VOLDOENDE BESCHIKBAARHEID VAN WATER EN EEN MOOI LANDSCHAP? HET PROGRAMMATEAM WATER-LAND-SCHAP STELDE EEN TOP 6 OP VAN BELOFTEVOLLE MAATREGELENSETS VOOR LOKALE WATERPROJECTEN. LAAT JE INSPIREREN!

DRAINAGETECHNIEKEN KUNNEN BETER

Drainage is bedoeld om landbouwpercelen te ontwateren. Maar drainage leidt ook tot een snelle afvoer van nutriënten, die zo in het oppervlaktewater terecht komen.

Een greep uit de mogelijkheden:

- Drainagebuizen in landelijk gebied visualiseren met behulp van kosten-efficiënte detectiemethoden.
- Nieuwe studies kunnen nagaan of peilgestuurde drainage kan helpen om planten genoeg water te geven in periodes van droogte. In welke gebieden is dat mogelijk, voor welke teelten en wat zijn de hydrologische randvoorwaarden?
- Meer onderzoek is mogelijk naar de opvang en recirculatie van drainagewater en de nutriënten die erin zitten.
- Kan het aanbrengen van filtermaterialen rond drainagebuizen een positieve invloed hebben?

LAAT DE BODEM ZIJN WERK DOEN

Een gezonde bodem houdt water vast als het nat is en geeft het weer af in periodes van droogte. Dat verlaagt het risico op watertekorten en -overschotten. Het organische stofgehalte bepaalt hoe gezond de bodem is. Bodemhumus heeft een positief effect op de bodemstructuur, de biodiversiteit en het klimaat. Bovendien houdt humus water en meststoffen vast en draagt het zo bij aan de vocht- en mineralenvoorziening van planten.

Een greep uit de mogelijkheden:

- Financiële incentives (bijvoorbeeld subsidies) moedigen landbouwers aan om te kiezen voor teelten, meststoffen of bodembewerkingen die de organische stof helpen opbouwen.
- Rekentools kunnen landbouwers ondersteunen bij een koolstofvriendelijk nutriëntenbeheer.
- Een groep landbouwers kan samen houtsnippers van houtkanten valoriseren of kiezen voor bodemvriendelijke technieken zoals boerderij-compostering.

BUFFERSTROKEN: MOOI EN NUTTIG

Bufferstroken hebben een bufferende functie: ze beschermen landschapselementen waaronder waterlopen, tegen vervuiling door meststoffen en bestrijdingsmiddelen, en tegen beschadiging door grondbewerkingen. De toepassing van een aangepast maaibeheer op de stroken draagt bovendien bij tot de ontwikkeling van een waardevolle vegetatie of de overleving van allerlei diersoorten. Landbouwers kunnen een vergoeding krijgen voor de aanleg en het beheer van bufferstroken.

Een greep uit de mogelijkheden:

- Door aaneengesloten bufferzones te creëren, worden de positieve effecten nog groter.
- Bufferstroken kunnen ingezaaid worden met gras- of kruidenmengsels.
- Groen aanplanten rond beken gaat erosie tegen.
- Meer onderzoek is mogelijk naar plaagbeheersing met natuurlijke vijanden via soortenrijke bufferstroken.

HOE GARANDEREN WE VOLDOENDE BESCHIKBAAR WATER VOOR VERSCHILLENDE FUNCTIES?

Een gezonde bodem is een belangrijk werkpunt, maar bij acute droogte volstaat dat niet om in alle waterbehoeften te voorzien. Daarvoor zijn extra inspanningen nodig: via hydrologische maatregelen, landinrichting en/of hergebruik van alternatieve waterstromen.

Een greep uit de mogelijkheden:

- Een eerste stap is het in kaart brengen van de waterbehoeften van een landelijk gebied in relatie tot de mogelijkheden van het watersysteem. Daarna kunnen de lokale gebruikers en andere actoren samen nagaan wat de mogelijkheden zijn: hoe bevorderen we de infiltratie van regenwater, hoe en waar slaan we water op voor de landbouw? In regenwaterputten, spaarbekkens, captatiepunten, gecontroleerde overstromingsgebieden? Zijn er mogelijkheden om waterbesparende technieken toe te passen?
- Samen met andere sectoren (industrie, bouw, huishoudens) kunnen landbouwers nagaan hoe ze alternatieve waterbronnen kunnen (her)gebruiken, eventueel na zuivering. Welke mogelijkheden bieden afvalwaterstromen, het regenwater van woonkernen, het proceswater van landbouwbedrijven, de ontzilting van zeewater?

BETER OMGAAN MET WATEROVERLAST

Een te snelle afvoer van oppervlaktewater ligt vaak aan de basis van wateroverlast. We hebben nood aan maatregelen die de waterafvoer vertragen en het waterbergend vermogen van waterlopen en van de bodem verhogen.

Een greep uit de mogelijkheden:

- Heel wat maatregelen kunnen wateroverlast tegengaan: stuwen, tijdelijke waterberging op landbouwpercelen, gecontroleerde overstromingsgebieden, knijpconstructies ... Per getroffen regio is onderzoek nodig om te bepalen welke maatregelen aangewezen zijn vanuit hydrologisch en landbouwkundig oogpunt. Verdere studies kunnen uitwijzen hoe we die

maatregelen kunnen optimaliseren, bijvoorbeeld door een grondwaterpeilgestuurde automatisering van stuwen.

- Initiatieven rond waterberging kunnen deel uitmaken van een geïntegreerde aanpak rond wateroverlast, waterbehoefte, landschappelijke en ecologische aspecten. Denk aan het openmaken van ingebuisde grachten, het hermeanderen van beken, het verhogen van de natuurlijke structuur en hydrologische ruwheid van oevers ...
- Landbouwers die hun bedrijfsvoering verstoord zien door maatregelen tegen wateroverlast kunnen daarvoor een vergoeding krijgen.

TEELTEN EN TEELTTECHNIEKEN OPTIMALISEREN

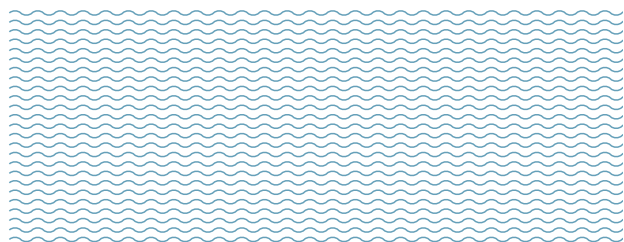
Heel wat teelten en teelttechnieken dragen bij aan een goede bodem- en waterkwaliteit, aan het landschap en aan de ecologie. Sommige zijn verplicht, andere kunnen verder aangemoedigd worden.

Een greep uit de mogelijkheden:

- Onderzoek naar teeltkeuzes, teeltrotaties en teelttechnieken kan de droogte- of overstromingsgevoeligheid van percelen verlagen. Denk bijvoorbeeld aan diepwortelende gewassen, structuurgrassen ...
- Ook op andere vlakken zijn aanpassingen mogelijk: zoutresistentere teelten zijn aangewezen bij verzilting, bloeiende groenbedekkers dragen bij aan de biodiversiteit en de landschapsbeleving. Oogstresten afvoeren en composteren verlaagt het risico op nutriëntenbelasting, net als de keuze voor voorjaarsgroenbedekkers en minder uitspoelingsgevoelige teelten.
- De chemische, fysische en biologische basisconditie van de bodem kan verhoogd worden in functie van een oordeelkundige bemesting.
- Meer onderzoek is mogelijk naar innovatieve waterbesparende beregningstechnieken (water-toedieningssystemen, automatisering ...).

Een voorstel voor Water-Land-Schap indienen kan tot **1 maart 2018**. Dan moet het volledig ingevulde en ondertekende aanvraagformulier bij de VLM zijn. De indiening gebeurt digitaal via **www.vlm.be**.

Hoe dien je een

VOORSTEL

in?

Een voorstel omvat een korte beschrijving van de problematiek in een gebied en van het lokale samenwerkingsverband dat de problemen wil aanpakken. De indieners maken ook duidelijk hoe ze hun maatregelen willen uitwerken. De focus ligt op duurzame ingrepen die een heel beekstelsysteem weerbaarder maken tegen de klimaatverandering. Daarnaast mag een projectvoorstel ook 'quick wins' bevatten: kleinschalige initiatieven die de indieners zelf uitvoeren en die meteen na de selectie van start kunnen gaan.

MAAK KENNIS MET HET PROGRAMMATEAM WATER-LAND-SCHAP

Het programmameteam Water-Land-Schap bestaat uit afgevaardigden van verschillende Vlaamse overheden. Samen zullen ze de ingediende projecten beoordelen en een selectie maken. Het programmameteam deelt zijn kennis en expertise en begeleidt de uitwerking van de geselecteerde projecten die dus vanuit het programma op een subsidie kunnen rekenen.

Het programmameteam Water-Land-Schap is een samenwerking tussen:

- de Vlaamse Landmaatschappij (VLM),
- de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM),
- het Departement Omgeving,
- het Departement Landbouw en Visserij,
- het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO),
- de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) en het Vlaams Kenniscentrum Water (VLAKWA),
- het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB),
- Architecture Workroom Brussels.

Alle leden van het programmameteam delen hun kennis met initiatiefnemers.

Zo maakt de VMM analyses van waterkwaliteit, wateroverlast en droogte en stelt die informatie ter beschikking. / De VLM bekijkt samen met initiatiefnemers welke maatregelen rond landinrichting nuttig kunnen zijn: nieuwe vormen van beheerovereenkomsten, kavelruil en herverkaveling, subsidie voor inrichting op eigen percelen, en dienstenvergoedingen. / Het ILVO heeft expertise in huis rond landbouw- en klimaatonderzoek, verzilting en het afstemmen van partners rond gebiedsgerichte opgaves. / Het Departement Landbouw en Visserij kan advies geven rond het aanvragen van VLIF-steun. / VITO en VLAKWA leveren kennis over de gehele waterketen en duurzaamheid.

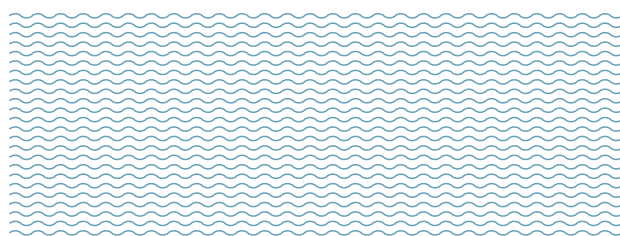
Kortom, het hele team zoekt mee naar een aanpak op maat voor elk project.

PROGRAMMATEAM HELPT

Alle indieners stellen hun project in de lente van 2018 voor aan het programmameteam Water-Land-Schap. Dat team selecteert de meest beloftevolle projecten en helpt die verder te verfijnen. De gekozen coalities hebben zes maanden de tijd om hun initiatief gedetailleerder uit te werken en concrete maatregelen voor te stellen. Het programmameteam levert extra expertise en helpt de indieners bij het uitschrijven van hun project.

De definitieve voorstellen worden afgewerkt tegen 30 september 2018. Ze omvatten alle uitgewerkte initiatieven (ook quick wins), de doelstellingen van het project, een beschrijving van het gebied, voorstellen voor maatregelen en kleinschalige uitvoeringsinitiatieven, de betrokken partners en de nodige financiering. Voor de uitvoering van de goedgekeurde initiatieven kunnen de coalities een beroep doen op subsidies voor landinrichting.

SUBSIDIES VOOR GOEDGEKEURDE PROJECTEN

De geselecteerde Water-Land-Schap-projecten kunnen een beroep doen op subsidies voor landinrichting om hun voorstellen uit te voeren.

- 70 % voor het uitvoeren van studies (extern of intern) ter voorbereiding van een landinrichtingsplan.
- 50 % voor het uitvoeren van een kleinschalig initiatief (quick win).

Na de goedkeuring van een inrichtingsplan landinrichting (alleen bij complexe projecten):

- 70 % voor de uitvoering van kleinschalige werken.

MEER WETEN?

In november organiseert het programmameteam Water-Land-Schap infomomenten in alle Vlaamse provincies:

- **Donderdag 16.11.2017 in VAC Hasselt**
Koningin Astridlaan 50, 3500 Hasselt
van 16 tot 20 uur
- **Maandag 20.11.2017 in Inagro**
leperseweg 87, 8800 Rumbeke-Beitem
van 16 tot 20 uur
- **Donderdag 23.11.2017 in het Proefcentrum voor Sierteelt (PCS)**
Schaessestraat 18, 9070 Destelbergen
van 16 tot 20 uur
- **Dinsdag 28.11.2017 in VAC Leuven**
Diestsepoort 6 bus 74, 3000 Leuven
van 16 tot 20 uur
- **Donderdag 30.11.2017 in VLM Herentals**
Cardijnlaan 1, 2200 Herentals
van 16 tot 20 uur

Je vindt alle info over Water-Land-Schap, de oproep en het reglement op **www.vlm.be**.

- 50 % voor dienstenovereenkomsten of beheerovereenkomsten op maat van een gemeente of provincie.
- 70 % voor de opmaak van een onderhoudsplan of beheerplan.
- 50 % voor grondverwerving.

De subsidies voor landinrichting worden afgewogen tegen andere subsidiemogelijkheden. In het landinrichtingsproject ligt de nadruk op maatregelen die een **meerwaarde betekenen** voor het programma Water-Land-Schap en maatregelen die op particuliere gronden worden uitgevoerd.

Wil je meer uitleg over de subsidieregeling, contacteer dan de verantwoordelijke in jouw provincie (zie pagina 1).